

Lotta Nylund, *Alexander Lauréus genremålningar och den tidiga romantikens visuella kultur* (Helsingfors: Humanistiska fakulteten vid Helsingfors universitet, 2023). 428 s.

Christopher Landstedt, Stockholms universitet

Alexander Lauréus genremålningar och den tidiga romantikens visuella kultur är en rättvisande titel på den avhandling med vilken Lotta Nylund 2023 disputerade i historia och kulturarv vid Helsingfors universitet.

Undersökningens studieobjekt är den Åbobördige konstnären Alexander Lauréus (1783–1823), vilken påbörjade sina studier vid Konstakademien i Stockholm 1802 där han så småningom kom att specialisera sig på genremålningar i flamländsk 1600-talsstil. 1812 blev hand invald som ledamot i Konstakademien och fick därmed titeln hovmålare. Efter att ha tilldelats ett stipendium reste han i sällskap med sin livspartner till Paris och sedan till Rom, där Lauréus studerade och arbetade fram till sin död 1823.

En del frågetecken kring Lauréus tidiga år kan på grund av bristande källor aldrig till fullo klarläggas. Nylund påpekar att ambitionen att fylla väsentliga kunskapsluckor inte syftar till att skapa en komplett biografi över Lauréus utan snarare till att bättre förstå och analysera konstnärskapet utifrån då rådande samhällliga, sociala och ekonomiska förutsättningar.

Under det tidiga 1800-talet genomgick konstbranschen förändringar då konstnärer inte längre likt protegéer enbart producerade beställningsverk åt furstar, mecenater och kyrkan, utan istället målade för en bredare marknad där de tillika försökte slå sig in genom att agera marknadsförare och försäljare. Konstutställningar blev populära tillställningar med möjlighet att attrahera potentiella köpare och få sina verk bedömda av den i tidningspressen framväxande konstkritiken. Lauréus agerande och navigerande i denna föränderliga och mer internationellt präglad konstvärld tillhör ett av Nylunds huvudsakliga fokus i studien.

<https://doi.org/10.7557/4.7684>

Copyright: © 2024 The Author(s). This is an open-access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY 4.0), which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

Ytterligare en central aspekt av Lauréus konstnärskap är hans förhållande till, samt möjliga klassificering inom epokbegreppet *romantiken*. Trots att hans verk har associerats med romantiken genom motiv som eldskens- och nattmålningar, visar Nylund att Lauréus inte fullt ut kan definieras inom ramen för den romantiska riktningen. Istället föreslår hon att vi bör tolka Lauréus produktion genom begreppen *romanesk*, *romantisk* och *pittoresk* som användes under hans samtid för att beskriva det äventyrliga och naturliga.

Nylund påvisar hur Lauréus skiftade från att måla komiska folkliga scener från Stockholms krogar och gator till att istället porträttera högre stånds miljöer och särskilt idealiserade scener med bönder samt motiv från svensk historia. Förändringen i hans konstnärskap kan förklaras med utgångspunkt i framväxten av nationalistiska idéer där bonden representerade en okonstlad nordisk kultur. Tidigare forskning har tolkat målningarna som ett uttryck för att Lauréus avsiktligt skulle ha avbildat finsk allmog och att han därigenom givit uttryck för en finsk nationalkänsla i dessa verk. Denna tolkning ifrågasätts av Nylund som poängterar att Lauréus var född i Sverige, bodde och studerade i Stockholm samt betraktade konstnärskollegor och vänner från Sverige som sina landsmän. 1806 var för övrigt sannolikt den enda gången han återvände till Åbo. Exemplet är talande för formen av reviderande resultat som Nylund bidrar till.

Avhandlingens disposition vittnar om en välgenomtänkt och stringent orientering av Lauréus konstnärskap. Nylund lyckas skickligt att balansera mellan föresatsen att inte lägga för stor vikt vid det biografiska, men ändå ge en tydlig bild av Lauréus utbildning och förhållanden i kapitlet "Konstlivet i Stockholm". I efterföljande "Genremåleri i den nederländska konstens stil – Lauréus marknadsstrategi" avhandlas motiv och kundkrets samt relationen och synergien dem emellan.

I "Romantikens visuella idévärld" differentieras bland annat de tidigare nämnda begreppen *romanesk*, *romantisk* och *pittoresk*. De två avslutande empiriska kapitlen "Paris och grafikkonstens expansion" samt "Rom – pittoreska bilder av landskap, ruiner och lantfolk" knyter an till samtliga behandlade områden i de tidigare avsnitten. Samtidigt återaktualiseras frågan om de sociala och yrkesmässiga kretsar Lauréus verkade i.

Undersökningen bygger på primärkällor som brev, räkenskaper, dagböcker, anteckningar, handlingar, förteckningar över utställda verk, tidningsrecensioner samt andra samtida konstskrifter. Källmaterialet består dessutom av mer än 500 teckningar, målningar och etsningar vilka Nylund presenterar i en utmärkt upprättad katalog.

Breven från Lauréus till vännen och kollegan Carl Johan Fahlcrantz (1774–1861) behandlas insiktsfullt och Nylunds analyser av korrespondensen utmärks av hög reliabilitet. Ur läsarperspektiv vidgas kunskapen om Lauréus både som yrkes-

utövare och privatperson. Nylund förmår samtidigt förmedla bilden av de kontexter konstnären befann sig i under sina studie- och arbetsvistelser i Paris och Rom. Möjligen kunde betydelsen av arkitekten Johan Niclas Byström (1783–1848) och dennes hovliknande livsföring på Villa Malta ha diskuterats mer ingående. Det aktiva valet att inte vilja, eller möjligen tillåtas, vara en del av kretsen vilken Lauréus ansåg var ett uppvakande följe till Byström, förefaller ha haft negativa konsekvenser. I Rom var konkurrensen, tävlingsmomentet, erkännandet och prestigeen ständigt närvarande. Det fanns inget utrymme för passivitet eller karriärmässigt ofördelaktiga allianser. Att Lauréus svårigheter att sälja sina verk i Rom ytterst berodde på avsaknaden av en ateljé är därför ett alltför enkelt svar på en komplex fråga där flera förklaringar troligtvis erfordras.

Lauréus utlandsvistelser bör dock inte betraktas vid misslyckanden utan genom sina förvärvade kunskaper svarade han på en ökad efterfrågan på estetiskt tilltalande, lättillgängliga och idealiserade bilder av människor i främmande kulturer och pittoreska miljöer. Han införlivade motiv från dräktbilder, *costumi pittoreschi* och *Cris de Paris* i sina genremålningar och förde därmed obemärkt genremåleriet närmare nöjeskulturen. Nylund framhåller effekten det hade på Lauréus hemmamarknad och förmår samtidigt betona de tekniska förändringarnas inverkan på den massproducerade bilden.

Däremot förbises möjligheten att kontrastera Lauréus med en adekvat jämförbar kollega i föregående generation. Här finns ett utmärkt exempel i Jonas Åkerström (1759–1795) vilken kom från en socioekonomiskt jämförbar bakgrund med en snarlik utbildningsbana. Precis som Lauréus avled Åkerström i Rom till följd av en lungsjukdom. Åkerström hade tjänat väl som förebild för den klassicistiska skolan, verksam precis i brytpunkten innan romantikens successiva inträde.

Sammantaget är avhandlingen mer än enbart ett essentiellt bidrag till Lauréusforskningen. Den gedigna källforskningen, den lika noggranna redovisningen av resultaten och i synnerhet katalogiseringen kommer med all sannolikhet att bli en oundgänglig tillgång för framtida angränsande forskning. Min förhoppning är att Nylunds på många plan utmärkta avhandling kommer föranleda ett nyvunnet intresse, inte bara för Alexander Lauréus, utan även för andra intilliggande konstnärskap.